

Odpadové hospodářství obcí

Autor: Tomáš Sládeček

Odpadové hospodářství je činnost zaměřená na předcházení vzniku odpadů, nakládání s odpady, péči o místa trvalého uložení odpadů a kontrola těchto činností. (Soukopová, 2011b)

Hlavním prováděcím předpisem v oblasti nakládání s odpady je v České republice zákon č. 185/2001 Sb. o odpadech a o změně některých dalších zákonů (dále jen zákon). Kromě základních definic zákon upravuje zařazování odpadů, povinnosti při nakládání s odpady, evidenci, ohlašování, ekonomické nástroje, plány odpadového hospodářství, sankce a výkon veřejné správy v oblasti nakládání s odpady. Zákon definuje odpad jako movitou věc, které se osoba zbavuje nebo má úmysl nebo povinnost se jí zbavit. Kromě této definice existuje celá řada dalších, pojem odpad je velice obsáhlý a dalo by se nad ním dlouze diskutovat. Odpady se také člení dle různých hledisek, například dle míry vlivu na životní prostředí, dle původu, skupenství, využitelnosti nebo dle katalogu odpadů, který je uveden v příloze vyhlášky č. 93/2016 Sb.

Kromě zákona o odpadech je závazný také zákon č. 477/2001 Sb. o obalech, účelem tohoto zákona je předcházet vzniku odpadů z obalů. Mimo právní předpisy existuje také plán odpadového hospodářství. Tento plán je nástrojem pro řízení odpadového hospodářství a pro realizaci dlouhodobé strategie odpadového hospodářství. Aktuální plán odpadového hospodářství České republiky pro období 2015-2024 obsahuje čtyři strategické cíle, mezi které patří předcházení vzniku odpadů a snižování měrné produkce odpadů; minimalizace nepříznivých účinků vzniku odpadů a nakládání s nimi na lidské zdraví a životní prostředí; udržitelný rozvoj společnosti a přiblížení se k evropské „recyklační společnosti“; a v neposlední řadě maximální využívání odpadů jako náhrady primárních zdrojů a přechod na oběhové hospodářství. Plnění plánu je každoročně vyhodnocováno v hodnotící zprávě Ministerstva životního prostředí, které je řídicím orgánem v odpadovém hospodářství ČR. (MŽP, 2014)

Z legislativy je tedy jasné, co to odpady jsou, nyní je třeba zmínit co se s odpady děje po tom, co vznikají. Souhrnně se tyto činnosti označují pojmem nakládání s odpady a tento pojem dle zákona zahrnuje:

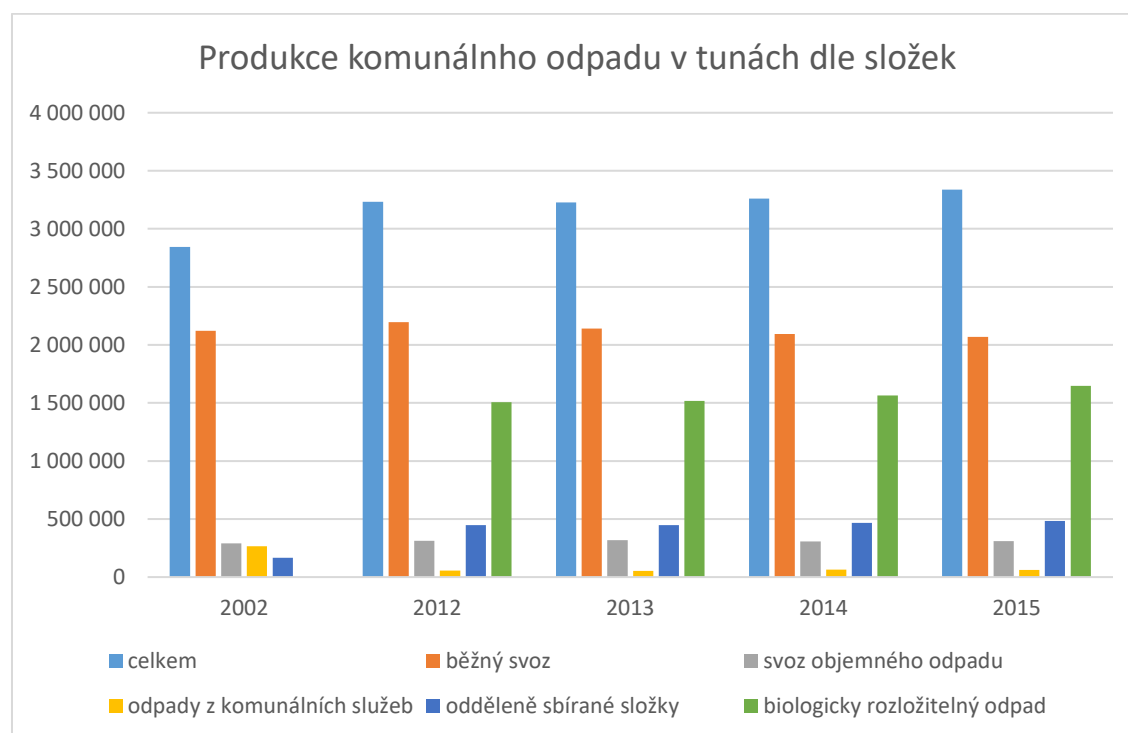
- Sběr – soustředování odpadů za účelem jejich přepravy do zařízení na zpracování odpadů
- Úpravu – každá činnost, která vede ke změně chemických, biologických nebo fyzikálních vlastností odpadů za účelem umožnění nebo usnadnění jejich dopravy, využití, odstraňování
- Shromažďování – krátkodobé soustředování odpadů do shromažďovacích prostředků v místě jejich vzniku před dalším nakládáním s odpady
- Třídění – rozdělování odpadů dle druhů a kategorií
- Dopravu a přepravu – za účelem přemístění odpadů
- Skladování – přechodné soustředování odpadů v zařízení k tomu určeném
- Využití – výsledkem je, že odpad slouží užitečnému účelu tím, že nahradí materiály používané ke konkrétnímu účelu (např. jako zdroj energie)
- Zneškodňování – nakládání za účelem zamezení či snížení škodlivého vlivu na životní prostředí
- Skládání – trvalé uložení na skládce

- Recyklaci odpadů – jakýkoliv způsob využití odpadů, kterým je odpad znovu zpracován na výrobky, materiály nebo látky pro původní nebo jiné účely jejich použití

V úvodu bylo na odpady a odpadové hospodářství pohlíženo obecně, v následující text je zaměřen na odpady z pohledu obcí. Odpadové hospodářství obce je souborem služeb, kterými obec zajišťuje odvoz odpadů od svých občanů a udržuje čistotu na svém území. Obcí se nejvíce týká komunální odpad, ten je zákonem definován jako veškerý odpad, který vzniká činností fyzických osob, na území obce. (zákon)

Následující grafy nám o komunálních odpadech řeknou více. Graf č. 1 znázorňuje produkci komunálních odpadů v České republice v tunách, podle jednotlivých složek. Komunální odpad se skládá z běžného svozu, oddělených sbíraných složek, svozu objemného odpadu, odpadů z komunálních služeb a biologicky rozložitelného odpadu. Během posledních let dochází pouze k nepatrným změnám v produkci komunálního odpadu a podíl všech složek zůstává opticky více méně podobný. Největší složkou komunálních odpadů je běžný svoz, tedy odpad, který domácnosti vyhodí do popelnic. Následuje biologicky rozložitelný odpad, který se však (dle metodiky CZSO) počítá zvlášť.

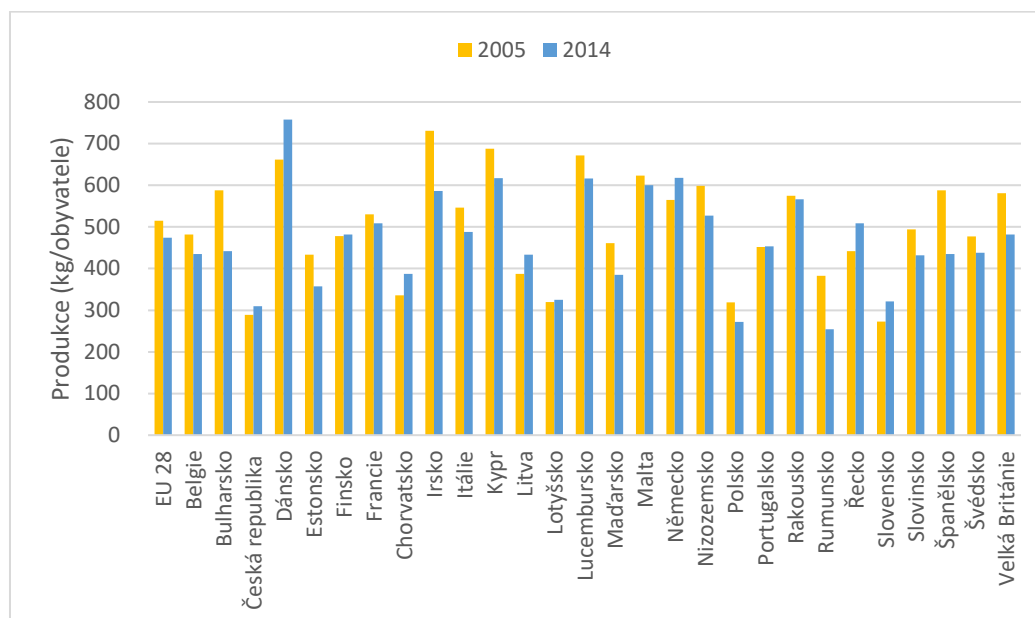
Graf č. 1: Produkce komunálních odpadů

Zdroj: Český statistický úřad, 2016

Graf č. 2 ukazuje mezinárodní srovnání produkce komunálních odpadů na obyvatele v zemích EU. Na první pohled je patrné, že Česká republika patří mezi země s vůbec nejnižší produkcí komunálního odpadu na obyvatele.

Graf č. 2: Mezinárodní srovnání produkce komunálních odpadů na obyvatele v letech 2005 a 2014 [kg/obyv.]

Zdroj: Český statistický úřad, 2016

Obec je dle zákona vlastníkem a původcem komunálního odpadu, tím se stává v okamžiku, kdy fyzická osoba odloží odpady na místě k tomu určeném. Obec vykonává v oblasti odpadového hospodářství mnoho činností, ať už ji je ukládá zákon, či je koná dobrovolně. Mezi tyto činnosti patří: (Štastná, 2013)

- Shromažďování odpadů utříděných podle jednotlivých druhů a kategorií
- Zařazování odpadů podle druhů a kategorií
- Určování a zajišťování míst, kam mohou fyzické osoby odkládat komunální odpad, který produkují
- Zabezpečování odpadů před nežádoucím znehodnocením, odcizením nebo únikem
- Vedení dokumentace a poskytování pravdivých a úplných informací související s nakládáním s odpady
- Vedení průběžné evidence o odpadech a způsobech nakládání s nimi
- Zpracovávání plánu OH v souladu se zákonem o odpadech a zajišťování jeho plnění
- Vykonávání kontrol vlivů nakládání s odpady na zdraví lidí a životní prostředí
- Zřizují skládky a sběrné dvory
- Informační, výchovná a osvětová činnost

Každá obec upravuje své odpadové hospodářství v obecně závazné vyhlášce. Taková vyhláška je závazná pro všechny subjekty a obyvatele na území obce. Vyhláška nejčastěji upravuje povinnosti vůči obci v oblasti odpadového hospodářství, dále také místo, kde se může odkládat odpad, platba za odpady a například informace ke svozu odpadů.

Financování

Financování nakládání s komunálními odpady je v textu kromě teoretického vymezení ukázáno na skutečných nákladech a příjmech v rámci obcí ČR. Data pocházejí ze Sborníku společnosti EKO-KOM.

Náklady systému

Náklady systému nakládání s komunálními odpady lze rozdělit dle jednotlivých druhů odpadů a dalších specifických činností. Náklady tedy zahrnují: (EKO-KOM, 2015)

- **Směsný komunální odpad** – jedná se o zbylý odpad po vytřídění využitelných složek odpadů v rámci kontejnerového sběru, tento odpad je následně ukládán na skládky nebo energeticky využíván.
- **Objemný odpad** – zahrnuje náklad obcí na veškeré způsoby sběru objemných odpadů, například stavební suť.
- **Tříděný sběr** – především se jedná o komodity papír, plast, sklo, nápojové kartony.
- **Nebezpečný odpad** – sběr a likvidace.
- **Sběrné dvory** – náklady na veškerý provoz.
- **Černé skládky** – zde se jedná především o jejich odstraňování.
- **Bioodpady** – náklady týkající se odděleného sběru bioodpadů, a to z domácností, ze zahrad a ze zeleně.
- **Ostatní** – sem spadají administrativní náklady, odpady z údržby veřejné zeleně, informování a výchova obyvatel

Následující tabulka ukazuje přehled vybraných nákladů na hospodaření s odpady v obcích ČR¹. Jasně nejvýznamnější nákladovou položkou obcí v systému je nakládání se směsným komunálním odpadem, součástí této nákladové položky je jeho odstranění, ale také jeho svoz. Druhou nejvýznamnější položkou jsou náklady na tříděný sběr. Celkové náklady obce na hospodaření s odpady v roce 2015 činily 870,5 Kč na obyvatele.

Tabulka č. 1: Vybrané náklady na hospodaření s odpady v obcích (v Kč/obytel/rok)

Rok	Směsný odpad	objemný odpad	tříděný sběr	Sběrné dvory	Černé skládky	Bioodpady	Celkem*
2004	415,8	41,9	75,4	52	11,8		649,4
2005	429,4	42,2	79,9	54,1	11,6		659,6
2006	463,2	45,3	98,4	56,2	11,8		697,9
2007	494,8	56,9	116,4	65	8,7		765,2
2008	511,1	49,3	121,6	88	12,5		803
2009	521	52,6	132,3	86,2	11	80,7	849,3
2010	522	50,1	136,2	89,4	11,1	71,1	868,2
2011	515	47,9	145,2	98,3	9,9	72	912
2012	529,5	71,3	149	93,2	10	50,7	902,7
2013	531,3	71	149,1	80	6,7	49,6	889,7
2014	523,3	74,2	153,7	86,8	8,9	55,7	911,4
2015	518,3	62,3	153,2	105,5	7,9	66,6	870,5

Zdroj: EKO-KOM, 2016

¹ Data vyhodnocena z dotazníku o nakládání s komunálními odpady, který všechny obce zúčastněné v systému EKO-KOM poskytují jedenkrát ročně. Vzorek 5590 obcí.

*Celkové náklady na odpadové hospodářství obcí, uvedené v posledním sloupci tabulky č. 1, nejsou prostým součtem jednotlivých položek tabulky. Představují průměrnou hodnotu celkových nákladů všech obcí, které poskytly relevantní údaje v Dotazníku, a zohledňují tak skutečnost, že v každé obci je jiný rozsah služeb zajišťovaných v rámci odpadového hospodářství

Příjmy systému

Rozdělují se následující druhy příjmů:

- od domácností
- z živností
- z prodeje druhotných surovin
- odměny ze společnosti EKO-KOM, a. s.
- odměny kolektivních systémů na sběr elektrozařízení

Jednotlivé druhy příjmů a jejich velikosti v roce 2015 ukazuje tabulka č. 2. Nejvýznamnější příjmovou položkou jsou příjmy z domácností, a to především v podobě plateb za komunální odpad. Tyto platby upravuje obec v obecně závazné vyhlášce a volí jeden ze tří uvedených způsobů: (Soukopová, 2011a)

- 1) **úhrada za shromažďování, sběr, přepravu, třídění, využívání a odstraňování komunálních odpadů** – Jedná se o poplatek od FO na základě smlouvy.
- 2) **poplatek za komunální odpad** – Plátcem je vlastník nemovitosti, kde vzniká komunální odpad, maximální výše poplatku stanoví obec podle režimu nakládání s komunálním odpadem.
- 3) **místní poplatek za provoz systému shromažďování, sběru, přepravy, třídění, využívání a odstraňování komunálních odpadů** – Jedná se o nejrozšířenější typ, platí se za osobu a rok. Výši stanovuje obec, ale existuje zákonem je stanovená horní hranice 500 Kč.

Kromě příjmů z plateb za komunální odpad se mezi příjmy řadí také pokuty, poplatky za uložení odpadů, granty, dotace a evropské fondy. Po příjmech od obyvatel je největší odměna od autorizované obalové společnosti EKO-KOM a.s. Tato odměna se řídí aktuálním sazebníkem zmíněné společnosti. Společnost EKO-KOM zajišťuje povinnost zpětného odběru a využití odpadů, a to na základě smlouvy o zajištění zpětného odběru a recyklaci odpadu z obalů, kterou uzavírá s obcemi. Kromě odměn ze systému EKO-KOM získávají obce také odměny z kolektivních systémů na sběr elektrozařízení, ale tato položka je v rámci všech příjmů zdaleka nejmenší. Další příjmy plynou z živností, od chatařů a z prodeje vytríděných odpadů k úpravě na druhotné suroviny. Celkové příjmy obce na hospodaření s odpady v roce 2015 činily 675,5 Kč na obyvatele.

Tabulka č. 2: Bilance příjmů a nákladů v OH obcí dle velikostních skupin v Kč/obyvatel/rok (r.2015)

velikost obce	Příjmy (Kč/obyvatel/rok)							náklady celkem	průměrně obec doplácí
	od obyvatel	živnosti	druhotné suroviny	od chatařů	odměna EK	odměna KS	celkem		
do 500	428	29,4	34	51,2	130,6	45,1	718,3	953,3	32,70 %
501-1000	454,5	30,1	21	41,8	90,9	26,7	665	851,6	28,10 %
1001-4000	455,5	38,1	21,1	31,5	110,1	15,9	672,3	828	23,20 %
4001-10000	487,4	43,5	13,5	17,3	103,7	9,2	674,5	868	28,70 %
10001-20000	516,4	43,5	18,9	8,2	100,1	6,8	694	914	31,70 %
20001-50000	496,1	23,5	20,4	7,9	102,3	5,9	656	869,9	32,60 %
50001-100000	498,1	1,6	25,1	6,4	94	5,3	630,5	900,9	42,90 %
100001-1 mil.	540,6		26		119,9	3,5	690,1	743,9	7,80 %
nad 1 mil.	564,5	1,1	13,4		106		685	925,7	35,10 %
Celkem	493,1	23,3	18,9	25,4	105,4	9,5	675,5	870,5	28,90 %

Zdroj: EKO-KOM, 2016

Součástí grafu 2 je také bilance nákladů a příjmů. Po porovnání nákladů a příjmů v systému nakládání s komunálními odpady (graf č. 2) je zřejmý deficit financování ve výši 195 Kč, což je zásadním problémem celého systému. V průměru se jedná o 30 %, které musí obce dotovat z vlastních zdrojů. Zde vyvstává prostor pro diskuzi, proč znečišťovatelé (zejména domácnosti) nenesou všechny náklady, které způsobují. Je třeba si však uvědomit, že obec je v tomto směru vystavena různým tlakům, například legislativou (jsou jí uloženy povinnosti jako původci odpadů), technickými nároky či politickými rozhodnutími (politicky jsou odpady velice viditelné a citlivé téma).

Meziobecní spolupráce

Za účelem zefektivnění systému nakládání s komunálními odpady se obce často mezi sebou sdružují a podílí se na meziobecní spolupráci.

S cílem snížení nákladů, zlepšení kvality a dostupnosti služeb odpadového hospodářství mezi sebou obce navzájem spolupracují. Značně tak šetří náklady a dosahují výnosů z rozsahu. V mnoha případech, především u menších obcí, by bez takovéto formy spolupráce některé služby nemohly být vůbec poskytovány. Existuje více druhů spolupráce, nejvýznamnější formou je vytvoření dobrovolného svazku obcí, dalšími možnostmi jsou smlouva ke splnění konkrétního úkolu a založení právnické osoby dvěma nebo více obcemi. (Čermák, Vobecká, 2011) Na podporu spolupráce probíhal v období 2013 až 2015 projekt meziobecní spolupráce Obce sobě, který se mimo jiné zaměřoval na spolupráci v odpadovém hospodářství.

Zdroje

ČERMÁK, Daniel a Jana VOBECKÁ. *Spolupráce, partnerství a participace v místní veřejné správě: význam, praxe, příslib*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2011. Studie. ISBN 978-80-7419-067-4.

EKO-KOM. *Sborník přednášek konference Odpady a obce: Hospodaření s komunálními odpady* [online]. 17. ročník konference. 2016 [cit. 2017-03-26]. ISSN 246 4-6377. Dostupné z: http://www.ekokom.cz/uploads/attachments/OD/Sbornik_Odpady_a_obce_2016.pdf

EKO-KOM. *Sborník přednášek konference Odpady a obce: Hospodaření s komunálními odpady* [online]. 16. ročník konference. 2015 [cit. 2017-03-26]. ISSN 246 4-6377. Dostupné z: http://www.ekokom.cz/uploads/attachments/Obecne/sborniky/Sbornik_Odpady_a_obce_2015.pdf

EKO-KOM, *Jak systém EKO-KOM funguje*. 2017 [online]. [cit. 2017-03-26]. Dostupné z: <http://www.ekokom.cz/cz/klienti/jak-system-funguje>

MINISTERSTVO ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ, *Plán odpadového hospodářství ČR*. 2014 [online]. [cit. 2017-03-26]. Dostupné z: http://www.mzp.cz/cz/plan_odpadoveho_hospodarstvi_cr

SOUKOPOVÁ, Jana. *Ekonomika životního prostředí*. Brno: Masarykova univerzita, 2011a. ISBN 978-80-210-5644-2.

SOUKOPOVÁ, Jana. *Výdaje obcí na ochranu životního prostředí a jejich efektivnost*. Brno: Littera - Kovařík, 2011b. ISBN 978-80-85763-60-7.

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD, *Statistická ročenka České republiky - 2016: Mezinárodní srovnání, produkce komunálních odpadů*. [online]. 2016 [cit. 2017-03-26]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/28-mezinarodni-srovnani-jgd1n1xltm>

ŠŤASTNÁ, Jarmila. *Všechno, co potřebujete vědět o odpadech a neměli jste se koho zeptat*. Praha: Eko-Kom, 2013. ISBN 978-80-904833-1-6.

Zákon č. 185/2001 Sb. o odpadech a o změně některých dalších zákonů